

עמדות של מורי מדע דתיים כלפי הוראת נושאים במדעי כדור הארץ השנויים במחלוקת מבחינת מדע ודת, תוך דגש על נושא הזמן הגיאולוגי

תקציר עבודת הגמר של עליזה דיין

עבודה זו עוסקת בבחינת עמדותיהם של מורים דתיים מהזרם הממלכתי דתי לגבי הוראת נושאים שנויים במחלוקת מבחינת מדע ודת בכלל ולגבי הוראת הזמן הגיאולוגי בפרט. העבודה כוללת הצעות לכלים וחומרים להוראת נושא הזמן הגיאולוגי כנושא שנוי במחלוקת מבחינת מדע ודת.

שאלות המחקר התמקדו בבדיקת הנקודות הבאות: באיתור והבנת הקשיים אצל מורים דתיים בהוראת נושאים שנויים במחלוקת; האם ניתן לאפיין אצל מורים דתיים גישות שונות בהתמודדות עם נושאים שנויים במחלוקת; השפעת הידע המדעי והדתי של המורה על עמדותיו לגבי נושאים שנויים במחלוקת מבחינת מדע ודת.

מערך המחקר כלל בחינת עמדותיהם של 56 מורים מהזרם הממלכתי דתי, באמצעות שאלוני עמדות, 11 ראיונות עם מורים, ו-15 ראיונות עם מדענים דתיים. כמו כן, כלל המחקר, בניית כלים להתמודדות עם הוראת הזמן הגיאולוגי כנושא שנוי במחלוקת.

גישת המחקר היא שילוב של שיטות מחקר כמותיות ושיטות מחקר איכותיות.

ממצאי המחקר מראים כי נושא עבודה זו אכן נתפס על ידי הרוב המכריע של מורי המדע שהשתתפו במחקר כנושא רלבנטי. נושא הקונפליקט של גיל כדור הארץ והזמן הגיאולוגי הנו נושא הפחות בעייתי מבחינה אמונית בעיני המורים והם גילו כלפיו פתיחות גדולה יותר מאשר לגבי קונפליקט האבולוציה וקונפליקט היווצרות היקום.

מניתוח תשובות המורים עולה כי רק מורים בודדים אוחזים בפילוסופיה ברורה ומגובשת הדומה לאחת מהפילוסופיות הדתיות המקובלות. לרוב המכריע של המורים אין עמדות מגובשות כלפי גישה זו או אחרת. הם מחזיקים ביותר מגישה אחת או יותר נכון עמדתם היא תערובת הלקוחה מחלקים של גישות שונות.

בניגוד לעמדה המעורפלת הקיימת בקרב המורים לגבי הגישות השונות ביהדות כלפי מדע ודת, עמדותיהם לגבי מהות המחקר המדעי מגובשות למדי.

נמצא כי ידע דתי ומדעי בלתי מבוססים מובילים לקושי של מורים להתמודד עם נושא הזמן, לעומת זאת ידע דתי ומדעי נכון בנושא גיל העולם עוזר לבניית תפיסה חיובית כלפי הקונפליקט. כמו כן, הבחנה טובה בין המתודה המדעית ובין המתודה הדתית עוזרת להבנה כי המתודות לא רק שאינן סותרות אחת את השניה אלא אף יכולות להשלים זו את זו.

נמצא כי מדענים בעלי דעות מגובשות כלפי הקונפליקט בין מדע ודת, כאשר ידע מדעי וידע דתי מבוססים המצוי אצל המדענים מסייע להם להתמודד טוב יותר עם יחסי הגומלין בין מדע ודת.

נמצא כי לסמכות הרבנית ולמדענים דתיים יש מקום חשוב בקניית הביטחון של המורה לעמוד בפני תלמידים בנושאי דת ומדע.

במישור ההוראתי מוצע להשתמש בכלים שפותחו במסגרת עבודה זו בנושא הזמן הגיאולוגי. כמו כן, לסייע למורים להקנות להם בטחון בנושאי דת ומדע על ידי סיפורם האישי של המדענים הדתיים העובדים ב"קו התפר" המובאים בראיונות שנעשו לצורך מחקר זה.

מוצע לבסס את הידע וההבנה שלהם בשתי דרכים מקבילות:

- א. פתוח חוברת למורה ובה אסופה מבוארת של הגישות הקיימות בהגות היהודית לגישור הקונפליקט שבין מדע ודת, כמו כן, במסגרת זו להביא לידיעת המורים את המקורות לקביעת גיל העולם על פי המסורת.
- ב. השתלמויות מורים אשר ילוו את הוצאתה לאור של החוברת. כאשר באותן השתלמויות ישולבו גם רבנים בעלי עמדות מגשרות, ומדענים דתיים העובדים ב"קו התפר" שבין מדע ודת.